

STEGMANN, Tilbert Dídac: *El plaer de llegir literatura catalana*, Lleida: Pagès editors, 2016; «Argent Viu», 135.

RAMON FARRÉS

Universitat Autònoma de Barcelona, Dept. de Traducció, Interpretació i Estudis d'Àsia Oriental

Ramon.Farres@uab.cat

Tilbert Dídac Stegmann, romanista alemany que ha dedicat els seus majors esforços a la promoció dels estudis de llengua i literatura catalanes al seu país, era conegut fins ara pel públic català no especialitzat per obres de caràcter testimonial, com ara *Catalunya vista per un alemany* (1986) —del qual se'n van arribar a fer 13 edicions en 8 anys— o *Ambaixador de Catalunya a Alemanya* (2014). Amb la publicació del llibre que ens ocupa avui, es posa per primera vegada a disposició del lector català interessat en els estudis literaris un aplec de textos seus de caràcter més filològic sobre diverses figures o obres del sistema literari català, publicats anteriorment en revistes o miscel·lànies. Així doncs, qui fins avui només coneixia el catalanòfil, ara té l'oportunitat de veure com treballa l'estudiós. Dues cares de la mateixa persona que lògicament tenen molts punts en comú, dels quals jo destacaria en primer lloc la passió. Stegmann no només es mostra apassionat quan defensa la llengua i la cultura catalanes, sinó també quan estudia les obres literàries que aquesta llengua i aquesta cultura han donat. D'aquí ve que hagi titulat aquest aplec d'articles no pas amb una denominació neutra i convencional com podria ser *Estudis de literatura catalana* o *Lectures de textos catalans*, sinó *El plaer de llegir literatura catalana*, deixant clara així d'entrada la seva implicació emotiva amb el seu objecte d'estudi. I cal dir que el títol està plenament justificat, perquè al llarg dels treballs que conté trobarem constantment l'autor sorprenent-se d'un cop d'efecte, admirant un determinat recurs poètic, assaborint una descripció novel·lesca, adilitant-se amb els detalls creatius d'un autor.

En total són vuit els estudis aplegats al volum, però el gruix el conformen diversos textos dedicats, d'una banda, a l'obra de Joan Brossa, i de l'altra al *Tirant lo Blanc*, concretament tres en el primer cas i dos en el segon. La resta de treballs tracten de temes tan diversos com la novel·la de Joan F. Mira *Els treballs perduts*, una composició de Frederic Mistral dedicada als poetes catalans i els estudis de filologia catalana a Alemanya. Com s'ha dit, tots ells són textos que ja havien estat publicats anteriorment en actes de congressos o en revistes especialitzades, com *Zeitschrift für Katalanistik*, la publicació fundada pel mateix Stegmann que des de fa més de trenta anys serveix de portaveu als estudis de llengua i literatura catalanes (és a dir de «catalanística», en la terminologia germànica) a Alemanya. Cal dir, però, que Stegmann s'ha pres la molèstia de posar-los al dia —a més de traduir-los de l'alemany, quan calia—, contrastant-los amb la bibliografia que ha aparegut d'ençà de la primera publicació.

El volum s'obre amb el bloc de tres textos dedicats a diversos aspectes de l'obra de Joan Brossa. En el primer, titulat «Joan Brossa, entre paraula i vida», Stegmann parteix de la premissa que tota la producció brossiana té com a motor la transgressió, i es proposa definir les diferents vies en què es manifesta aquesta força, ajudant-se d'exemples concrets que analitza detalladament. En total, l'autor constata sis formes de transgressió: la dignificació poètica del llenguatge quotidià; la superació de les fronteres entre els gèneres literaris; l'equiparació entre la literatura i els «gèneres lúdics populars» —tal com els anomena Stegmann—, com poden ser la màgia, la pantomima, el circ o els *happenings*, entre altres; l'atribució als signes lingüístics —les lletres, les paraules...— d'una funció independent, més enllà de la designació d'un objecte o un concepte; la supressió de les barreres entre la literatura i les arts visuals, i la reconexió de la poesia amb la vida, que tindria com a exemple més clar, segons l'autor, el «Poema visual transitable» situat a l'entorn del velòdrom d'Horta, a Barcelona.

El segon text dedicat a Brossa, «Creativitat en les poesies de Joan Brossa», parteix de la definició del concepte de «creativitat» que va establir Arthur Koestler al seu llibre *The Act of Creation*, de 1964, per tal d'«elucidar si el concepte de creativitat ens pot ajudar a penetrar en el secret de la poesia brossiana i, a l'inrevés i al mateix temps, si la poesia brossiana ens pot ajudar a penetrar en el secret de la creativitat». I ho fa de nou analitzant amb gran detall diversos poemes representatius de Brossa, per arribar a la conclusió següent:

Brossa es deslliga de les limitacions de la convenció literària i del pensament convencional, que són impediments per al salt creatiu. Reordena i reagrupa el conjunt de les nostres experiències. Busca el llenguatge depurat de tot allò superflu i la màxima concentració lingüística, amb la qual introdueix nous enllaços i noves combinacions per al lector.

El tercer text dedicat a Brossa, «La sabata del poeta: Joan Brossa a Alemanya», se centra, com diu el títol, en la presència de l'obra de l'autor a Alemanya, sigui en forma de publicacions o de mostres efímeres o permanents de la seva obra plàstica, de les quals Stegmann ha estat un dels principals impulsors. Per aquest motiu, el text es tanca amb una completa «Bibliografia de T. Stegmann sobre Brossa», amb més de vint referències entre estudis i traduccions.

A continuació trobem un estudi titulat «Ironia intertextual i complexitat narrativa en *Els treballs perduts* de Joan F. Mira», on Stegmann rastreja amb gran minuciositat les referències literàries d'aquesta novel·la, des del rerefons mitològic dels treballs d'Hèrcules fins a Borges i Eco, passant per la Bíblia i l'*Ulysses* de Joyce, alhora que posa en relleu l'extraordinària complexitat de la construcció narrativa. Aparentment la novel·la de Mira i l'obra poètica de Brossa no tenen res en comú, però la reflexió que Stegmann fa al final d'aquest treball ens dóna una pista de per què l'una i l'altra l'han interessat d'igual manera:

Les jerarquies, tant de forma com de contingut, es veuen desmuntades en els més diversos aspectes; també els ideals, l'heroisme, els projectes universals que volen salvar la humanitat, tot, es desmunta..., amb l'excepció del plaer i de la voluptuositat.

L'assaig que segueix encara s'allunya més dels paràmetres fixats en els primers textos del llibre, de fet fins i tot podríem dir que surt del marc de referència del volum, perquè no tracta pròpiament de cap autor ni de cap obra de la tradició literària catalana, encara que sens dubte hi té una relació directa. Es tracta d'una anàlisi del poema de Frederic Mistral «I troubaire catalan» ('Als poetes catalans'), en què Stegmann ressaltava les visions contradictòries que aquesta oda presenta de Provença i Catalunya i les seves respectives relacions amb França i Espanya, que fan que el text basculi entre un regionalisme submís i un impuls radical d'emancipació.

Seguidament trobem els dos estudis dedicats a aspectes molt concrets de la gran novel·la de Joanot Martorell, concretament sobre «Mediació narrativa i participació del lector en el *Tirant lo Blanc*» i «El "realisme tècnic" i el "detallisme sobri" al *Tirant lo Blanc*». En el primer Stegmann analitza un passatge de la novel·la de caràcter eròtic des del punt de vista de la necessària cooperació del lector per interpretar determinats aspectes de la narració que són tan sols suggerits per Martorell, i en el segon s'entreté a revisar amb tot detall un altre passatge, aquest de caràcter tècnic, i totes les interpretacions que se n'han fet, per intentar esbrinar fins a quin punt el procediment descrit per Martorell és correcte i, en última instància, si podria realment dur-se a la pràctica.

El volum es clou amb un interessant repàs a la història de la catalanística alemanya, des de la primera referència a la llengua catalana en una composició del trobador alemany Oswald von Wolkenstein fins a l'actualitat, acompanyat d'una bibliografia essencial que ressaltava les aportacions més importants de cada època en aquest camp.

El plaer de llegir literatura catalana, sense renunciar en cap moment al rigor filològic, es llegeix efectivament amb «plaer», d'una banda gràcies al to apassionat que Stegmann imprimeix a les seves investigacions, i de l'altra pel seu conreu d'un català planer i precís a parts iguals. Tot i això, l'autor no pot evitar caure ara i adés en algun calc de l'alemany o en alguna altra mena d'expressió deficient, que no seria just retreure-li a ell, sinó a la manca d'una revisió lingüística per part dels editors. És l'única pega que hem trobat en aquest aplec del tot recomanable d'estudis de la tradició literària catalana per part d'un dels més il·lustres catalanòfils i catalanistes en actiu.